

Jornades Europees del Patrimoni a Catalunya 2011

[25 de setembre]

Martorell

El castell de Rosanes, el castell de Martorell

Les Jornades Europees del Patrimoni 2011 a Martorell

Les Jornades Europees del Patrimoni, que se celebren arreu d'Europa cada any el darrer cap de setmana de setembre, constitueixen una oportunitat per a potenciar el coneixement del nostre patrimoni històric i cultural. El Centre d'Estudis Martorellencs, en col·laboració amb els Museus i l'Ajuntament de Martorell, oferim anualment alguna proposta d'acord amb aquesta finalitat.

Enguany la proposta escollida centra el seu interès, per una banda, en un espai d'alt valor paisatgístic i natural, malgrat el fort impacte del traçat de l'autopista AP-7, com és la serra de les Torretes i, per l'altre en tres vestigis arquitectònics prou desconeguts malgrat tot: les torretes del Clos i Griminella i el castell de Rosanes.

Les dues primeres, molt visibles des de molts indrets, segueixen sent un interrogant en quan al seu origen i datació, alhora que la seva evolució, especialment pel que fa a la del Clos, resulta igualment desconeguda.

El castell de Rosanes, sovint confós amb el Castellvell de Rosanes o castell de Sant Jaume, és encara menys present en els referents de la història martorellenca, malgrat que ja es menciona en el primer document que recull el nom de Martorell l'any 1032, que situa l'església de Santa Maria i la plaça del mercat justament al peu d'aquesta fortificació. Es refereix a l'espai que avui ocupen l'actual església parroquial i la plaça de l'Església.

És, per tant, el que en propietat podem considerar com el castell de Martorell.

El castell de Rosanes vist des del costat oest

Cap dels tres monuments d'aquest itinerari havia estat documentat de forma detallada fins molt recentment. Així, no es disposava de cap plànol ni alçat de les torretes del Clos i Griminella, i solament comptàvem amb la publicació d'una planta a escala molt gran en el cas del castell de Rosanes. La informació que es recull en aquest fulletó presenta de forma resumida els resultats dels treballs realitzats dins el projecte "Tècniques constructives i seqüència estratigràfica de les estructures arquitectòniques de les fortificacions medievals de la baronia de Castellvell de Rosanes", dirigit per Alfred Mauri i desenvolupat en col·laboració amb Daniel Robles entre 2007 i 2009, amb el suport i finançament del Centre d'Estudis Martorellencs i del programa ACOM d'Ajuts Universitaris i Recerca de la Generalitat de Catalunya.

A banda del treball esmentat, pel que fa al castell de Rosanes, es pot consultar l'obra "Art romànic i feudalisme al Baix Llobregat", de Montserrat Pagès, editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat el 1992.

Organitza:

Centre d'Estudis Martorellencs

Amb el suport de:

AJUNTAMENT DE MARTORELL

Itinerari per la serra de les Torretes i el castell de Rosanes

El recorregut que proposem té el seu origen i final a la plaça de l'Església, des d'on ens adreçarem a la plaça del Portal d'Anoia per enfilarem primer el carrer del Mercadal i posteriorment el carrer de la Muntanya.

Un cop el camí hagi traspassat per sota de l'autopista, enfilarem la pujada que ens portarà pel vessant esquerra del torrent de Rosanes, fins a trobar l'encreuament amb el camí de la Roca Dreta, que deixarem ara de costat, creuant poc més endavant el torrent, on podrem veure algunes antigues pedreres i vestigis de captacions d'aigua subterrània. Més endavant veurem l'edifici de l'antic Convent de Caputxins i les restes de l'antic Clos dels frares. Seguint el camí ens aproximarem primerament a la torreta Griminella i, després, a la del Clos. Des d'aquí desfarem un tram del camí fins a reprendre el que ens ha de dur als Quatre Camins i, des d'allà, enfilarem el corriol que ens durà fins a les restes del castell de Rosanes.

La tornada la farem anant novament fins els Quatre Camins i prenent en aquest cas el camí de la Roca Dreta, que vam deixar de banda a la pujada. Arribats a la Roca Dreta tornarem pel mateix camí que hem fet abans fins a tornar a la plaça de l'Església.

1 Plaça de l'Església	4 Castell de Rosanes
2 Torreta Griminella	5 Pedreres
3 Torreta del Clos	6 Restes del Clos dels Frares

Mapa del recorregut

La torreta Griminella

Denominació: Torreta Griminella, Torre Petita
Coord. UTM X: 411.098,65 ; **Coord. UTM Y:** 4.591.716,69

Sobre el nucli urbà medieval de Martorell i dominant el pas del Congost i el Pont del Diable s'alcen les restes d'aquesta torre, sobre la que no es disposa de fonts documentals. La seva situació permet el control visual del Congost i el Pont del Diable, però no així el nucli medieval de Martorell ni el pas de l'Anoia.

Seqüència constructiva:

La part conservada presenta una planta quasi quadrangular de 6,50 m als costats est i oest i 6,65 m en els nord i sud. La seva fàbrica, bastida amb tècnica d'*opus quadratum*, és atribuïda a l'època romana. No s'identifiquen obres pertanyents a fases posteriors a la seva construcció. L'obra és feta amb carreus de gres roig i calcaris, formant filades regulars amb una alçada que oscil·la en general entre els 20 i els 30 cm aproximadament, collats amb morter de molta bona factura. La disposició dels dos tipus de pedra és aleatòria i es palesa tant en els paraments com en el farciment interior de l'obra, observable per l'espoli dels paraments.

Tots els paraments presenten nombroses espitlleres des de cotes molt baixes que no mostren indicis d'haver estat modificades amb posterioritat a la construcció de la torre.

Els murs es conserven fins a una alçada màxima a l'entorn dels 2,50 m (especialment al costat est), tot i que el conjunt presenta no solament l'arrasament de la seva alçada sinó també un fort espoli que afecta de forma especial les cantonades i els paraments nord i sud exteriors i interiors, fins al punt de donar lloc a sengles obertures que talment es podrien arribar a confondre amb les corresponents a portes. Un fet que per la pròpia funció de la torre sembla que s'ha de descartar a aquesta alçada del terra.

Planta i alçat
fotogramètric de la
torre

0 1 2 m.

Oest

Sud

Est

Nord

La torreta del Clos

Denominació: Torreta del Clos, Torre Gran, Torre dels Frares, Torre Badals
Coord. UTM X: 410.871,80 ; **Coord. UTM Y:** 4.591.721,13

Sobre el nucli urbà medieval de Martorell i dominant la capçalera del torrent de la Mina o de Badals s'alcen les restes d'una torre de planta aproximadament quadrangular, que conserva murs fins a l'alçada original, coronada amb merlets.

Apareix esmentada de forma ocasional en alguns documents baixmedievals i moderns. L'any 1952 l'historiador municipal Isidre Clopas va localitzar restes ceràmiques i teules d'època romana en una excavació feta a la base de la torre. Aquests materials es conserven al Museu Municipal Vicenç Ros de Martorell. També s'han fet algunes troballes puntuals al seu entorn.

Seqüència constructiva:

Es diferencia clarament la reutilització d'una estructura anterior, similar a la de la torreta Griminella, de la que sembla contemporània, bastida també amb tècnica d'*opus quadratum*, atribuïda a l'època romana. Va ser reedificada i ampliada amb motiu de les guerres civils del segle XIX. D'aquesta època són els murs amb finestra, bona part de les espitlleres i també una garita que controla la porta d'entrada.

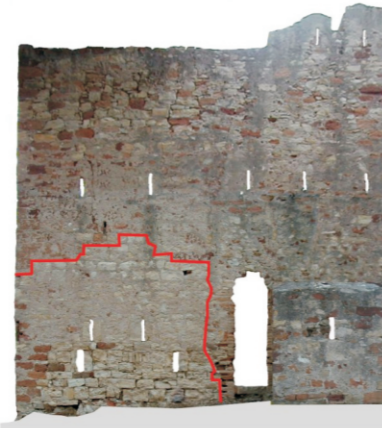
La part conservada presenta una planta quasi quadrada tot i que algunes restes molt degradades fan pensar que inicialment era lleugerament rectangular. Els materials constructius molt probablement procedeixen del mateix turó on s'aixeca la torreta del Clos. Tots els paraments antics presenten nombroses espitlleres des de cotes molt baixes, amb algunes modificacions del segle XIX.

La seqüència constructiva permet identificar, per tant, una fase d'edificació antiga, d'acord amb els paràmetres que hem detallat, i una important refecció durant les guerres civils del segle XIX.

Planta de la torre

0 1 2 m.

Nord

El castell de Rosanes

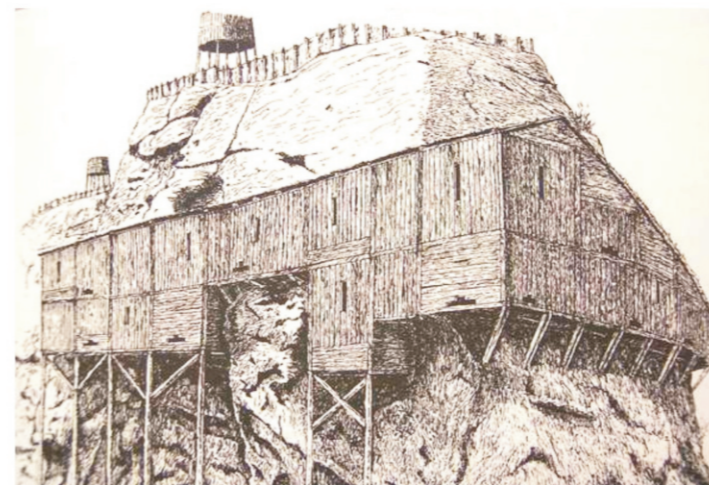
Denominació: Castell de Rosanes, castell del Peiret o Pairet, o del Mateuet
Coord. UTM X: 410.786,08; **Coord. UTM Y:** 4.591.317,67

La primera notícia documentada del castell de Rosanes es remunta al 1032, en el mateix document del *Cartulari de Sant Cugat del Vallès* (CSC, doc. 523) on s'esmenta per primer cop també Martorell, el seu mercat i l'església de Santa Maria, tot i que això no significa l'aparició de la fortificació en aquest moment. El seu origen cal vincular-lo al procés d'expansió comtal a la dreta del Llobregat. El castell pertanyia a la baronia de Castellvell de Rosanes i fou infeudat a la família dels Rosanes.

L'estructura del castell

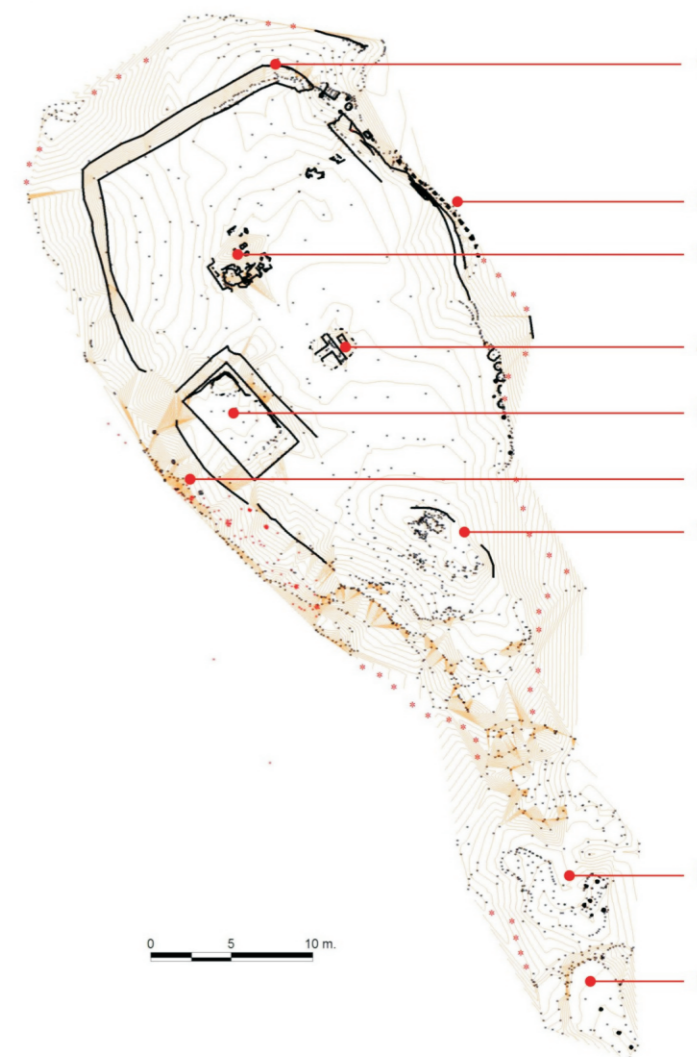
Les restes del castell s'alcen sobre les roques anomenades del Peiret o també del Mateuet, de manera que en alguns casos podem trobar la referència al castell sota alguna d'aquestes denominacions. Aquest conjunt rocós presenta tres agrupacions de nord a sud. La més propera a migdia és molt irregular, amb poques superfícies planes, i tot i ser la que presenta les cotes més elevades és molt fàcilment accessible. L'agrupació central presenta un punt més accessible precisament al sector de contacte amb l'anterior, mentre que per la resta dels costats és notablement escarpat i difícilment accessible. A més, en tots tres costats es localitzen diverses balmes de diferents dimensions, clarament aprofitades per la fortificació. Les restes constructives conservades són visibles a la part superior amb el basament d'una torre de planta circular (7) de la que solament es conserva una filada i encara solament en un segment del cercle al migdia; una cambra rectangular sobre el penya-segat del sud-oest (5) i que conserva la volta que la cobreix; el perímetre de muralla (1) molt arrasat; una cisterna en un punt més o menys central de la superfície emmurallada (3); i les restes d'una cisterna bastida dins la balma del costat de ponent.

A banda de les restes descrites s'evidencien nombrosos retalls a la roca així com encaixos per a pals i bigues que fan pensar en una complexa construcció on la fusta jugava un paper destacat (2, 6, 8 i 9). Es coneixen encara pocs paral·lels, però de moment podem esmentar el cas del castell de Luesia, a Saragossa, del que podem veure la reconstrucció a la imatge inferior.

La tercera agrupació rociosa, situada més al nord i a una cota més inferior, presenta una fragmentació major però defineix una superfície lleugerament plana que al costat sud ha estat delimitada amb carreus tot i que semblen correspondre a un mur de pedra seca. L'existència de les restes constructives del que sembla el suport d'una passera per salvar el tall que separa les dues agrupacions rocioses fa pensar que en algun moment l'accés a la fortificació es feia des d'aquesta plataforma. La inspecció de tota l'àrea no mostra restes d'ocupació i/o fortificació. Solament en un reduït espai es detecten alguns fragments de teula.

Planta del castell

0 5 10 m.

L'espai útil per a la construcció al cap d'amunt del massís rocós on es troba la fortificació és d'uns 400 m². La planta insinua lleugerament una forma de vaixell. Les estructures més evidents es poden datar ja dins el segle XIII, però el castell té un origen clarament anterior que es palesa no tant per l'existència de paraments d'*opus spicatum*, com per la presència generalitzada de la construcció en fusta en una fase primerenca que ens portaria a una cronologia i a una tradició potser carolíngia, que ens situa dins el segle IX.

El conjunt presenta actualment un nivell de destrucció molt elevat, que en alguns indrets ha fet desaparèixer totalment les restes constructives. Molt probablement el castell, un cop abandonat, va ser explotat com a pedrera atès que en zones molt properes es registren activitats extractives que funcionaven durant el segle XIX i part del XX i, segurament, en èpoques més reculades.

El punt (4) correspon a una excavació furtiva realitzada vers el 2007, denunciada davant les autoritats pel CEM.